

Nr 1**Justitieutskottets betänkande i anledning av propositionen 1972: 132 med förslag till lag om ändring i rättshjälpslagen m.m. jämte motioner.**

Genom en den 3 november 1972 dagtecknad proposition, 1972: 132, har Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga de vid propositionen fogade förslagen till

- 1) lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429)
- 2) lag om ändring i giftermålsbalken
- 3) lag om ändring i föräldrabalken
- 4) lag om ändring i lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar
- 5) lag om ändring i lagen (1946: 817) om bevisupptagning vid utländsk domstol
- 6) lag om ändring i utlänningslagen (1954: 193)
- 7) lag om ändring i lagen (1957: 668) om utlämning för brott
- 8) lag om ändring i lagen (1958: 642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap
- 9) lag om ändring i lagen (1959: 254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge
- 10) lag om ändring i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.
- 11) lag om ändring i lagen (1964: 450) om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet
- 12) lag om ändring i lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall
- 13) lag om ändring i lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda
- 14) lag om ändring i lagen (1969: 644) om vissa rättigheter för statslösa personer och politiska flyktingar
- 15) lag om ändring i lagen (1970: 375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling
- 16) lag om ändring i lagen (1971: 949) om exekutiv försäljning av fast egendom
- 17) lag om ändring i lagen (1971: 495) om ändring i utsökningslagen (1877: 31 s. 1)

18) lag om ändring i lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.

19) lag om ändring i lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom

20) lag om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.

I samband med propositionen har utskottet behandlat fem i anledning av propositionen väckta motioner samt en vid riksdagens början väckt motion. Motionsyrkandena anges nedan på s. 30—31.

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad utskottet anför på s. 31—32

Lagförslagen

De vid propositionen fogade lagförslagen är av följande lydelse.

1. Förslag till

Lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429)

Härigenom förordnas i fråga om rättshjälpslagen (1972: 429)

dels att 1, 9, 17, 19, 20, 22, 24—26, 31, 33, 37 och 38 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att nuvarande 41—44 §§ skall betecknas 46—49 §§ och att nuvarande 45 § skall betecknas 51 §,

dels att rubriken närmast före 41 § skall sättas närmast före 46 § och att rubriken närmast före 44 § skall sättas närmast före 49 §,

dels att i lagen skall införas sex nya paragrafer, 41—45 och 50 §§, och närmast före 41 § en ny rubrik av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Rättshjälp enligt denna lag utgår såsom *allmän rättshjälp* (6—34 §§), *rättshjälp åt misstänkt i brottmål* (35—40 §§) och *rådgivning* (41—43 §§).

Rättshjälp enligt denna lag utgår såsom *allmän rättshjälp* (6—34 §§), *rättshjälp åt misstänkt i brottmål* (35—40 §§), *rättshjälp genom offentligt biträde* (41—45 §§) och *rådgivning* (46—48 §§).

9 §

Vid allmän rättshjälp betalar staten kostnaderna i den rättsliga angelägenheten som rättshjälpen avser. Bestämmelser om att den rättssökande har att själv helt eller delvis betala kostnad för rättshjälp finns i 16 § andra stycket och 27 § första stycket andra punkten.

Såsom kostnad för rättshjälpen anses den rättssökandes kostnad för

1. biträde som varit behövt för tillvaratagande av den rättssökandes rätt,

2. bevisning vid allmän domstol, krigsrätt eller arbetsdomstolen samt nödvändig utredning i angelägenhet, som kan komma under sådan domstols prövning eller som skall prövas av skiljemän och som ej är förvaltningsärendet eller av beskaffenhet att kunna komma under förvaltningsmyndighets prövning,

2. bevisning vid allmän domstol, krigsrätt eller arbetsdomstolen samt nödvändig utredning i angelägenhet, som kan komma under sådan domstols prövning eller som skall prövas av skiljemän,

3. utredning i angelägenhet som skall prövas av förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet om utredningen är skäligen påkallad för tillvaratagande av den rättssökandes rätt och ej kan erhållas genom myndigheten,

3. resa och uppehälle för den rättssökande eller hans ställföreträdare och för vårdare eller annan,

4. resa och uppehälle för den rättssökande eller hans ställföreträdare och för vårdare eller an-

Nuvarande lydelse

som måste anlitas, i samband med inställelse inför domstol eller annan myndighet, om personlig inställelse ålagts, eller i samband med inställelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap.

4. avgift som enligt expeditiönskungörelsen (1964: 618) utgår för ansökan och expedition vid *domstol som anges i 2*, dock ej i fråga om sådan rättens expedition som utfärdas endast på särskild begäran om icke expeditionen begäres innan tiden för fullföljd av talan gått till ända, samt avgift som utgår enligt exekutionsavgiftskungörelsen (1971: 1027).

5. kungörelse i mål eller ärende vid *domstol som anges i 2*,

6. vad av allmänna medel utgått i ersättning till tolk eller stenograf eller i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958: 642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap eller enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten självant föranstaltat om.

Såsom kostnad för bevisning enligt andra stycket 2 anses ej den rättsökandes kostnad för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap.

Föreslagen lydelse

nan, som måste anlitas, i samband med inställelse inför domstol eller annan myndighet, om personlig inställelse ålagts, eller i samband med inställelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap,

5. avgift som enligt expeditiönskungörelsen (1964: 618) utgår för ansökan och expedition vid *allmän domstol, krigsrätt eller arbetsdomstolen*, dock ej i fråga om sådan rättens expedition som utfärdas endast på särskild begäran om icke expeditionen begäres innan tiden för fullföljd av talan gått till ända, samt avgift som utgår enligt exekutionsavgiftskungörelsen (1971: 1027),

6. kungörelse i mål eller ärende vid *allmän domstol, krigsrätt eller arbetsdomstolen*,

7. vad av allmänna medel utgått i ersättning till tolk eller stenograf eller i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958: 642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap eller enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten självant föranstaltat om.

17 §

Ersättning till biträde samt för bevisning och annan utredning skall i fall som avses i 16 § bestämmas som om kostnaden skolat utgå av allmänna medel enligt denna lag.

I mål eller ärende vid *domstol som anges i 9 § andra stycket 2* fastställs ersättningen till biträdet av domstolen. I annat fall fastställs biträdesersättningen av rätts-

I mål eller ärende vid *allmän domstol, krigsrätt eller arbetsdomstolen* fastställs ersättningen till biträdet av domstolen. I annat fall fastställs biträdesersättningen av

Nuvarande lydelse

hjälpnsnämnden, om den rättsökande eller biträdet begär det eller rättshjälpsnämnden självant upptager ersättningsfrågan till prövning.

Föreslagen lydelse

rättshjälpsnämnden, om den rättsökande eller biträdet begär det eller rättshjälpsnämnden självant upptager ersättningsfrågan till prövning.

19 §

Bifalles ansökan om allmän rättshjälp, fastställer rättshjälpsnämnden samtidigt det för sökanden gällande maximibeloppet. Kan sökanden ej själv eller genom någon som i tjänsteställning eller annars lämnar honom bistånd behörigen tillvarataga sin rätt, får rättshjälpsnämnden på sökandens begäran förordna biträde.

När biträde kan förordnas enligt 20 kap. 19 § föräldrabalken, förordnas ej biträde enligt denna lag.

20 §

Sedan beslut meddelats om allmän rättshjälp, betalas därefter uppkommande kostnader av allmänna medel. Har allmän rättshjälp lämnats enligt 16 § första stycket, utgår biträdesersättningen även för denna del av uppdraget av allmänna medel.

I fråga om ersättning som avses i 9 § andra stycket 6 skall rätten, i stället för att enligt 18 kap. 13 § rättegångsbalken ålägga den som beviljats allmän rättshjälp betalningsskyldighet, förklara att ersättningen utgör en kostnad för rättshjälpen.

I fråga om ersättning som avses i 9 § andra stycket 7 skall rätten, i stället för att enligt 18 kap. 13 § rättegångsbalken ålägga den som beviljats allmän rättshjälp betalningsskyldighet, förklara att ersättningen utgör en kostnad för rättshjälpen.

22 §

Biträde har rätt till skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, centralmyndigheten fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättning.

Har biträde genom vårdslöshet eller försummelse föranlett kostnad för rättshjälpen, skall detta beaktas vid ersättningens bestämmande.

Ersättning till biträde fastställs i mål eller ärende *vid domstol, som anges i 9 § andra stycket 2*, av domstolen. Biträdesersättning i annat fall fastställs av rättshjälpsnämnden.

Ersättning till biträde fastställs i mål eller ärende *vid allmän domstol, krigsrätt eller arbetsdomstolen* av domstolen. Biträdesersättning i annat fall fastställs av rättshjälpsnämnden.

24 §

I den mån ej särskilda föreskrifter gäller, utgår ersättning för bevisning i mål eller ärende *vid dom-*

I den mån ej särskilda föreskrifter gäller, utgår ersättning för bevisning i mål eller ärende *vid all-*

Nuvarande lydelse

stol som anges i 9 § andra stycket 2 med skäligt belopp enligt domstolens bestämmande.

Föreslagen lydelse

män domstol, krigsrätt eller arbetsdomstolen med skäligt belopp enligt domstolens bestämmande.

25 §

I angelägenhet, som ej handlägges vid *domstol som anges i 9 § andra stycket 2*, beslutar biträde om utredning. Har biträde ej förordnats, beslutar rättshjälpsnämnden.

I angelägenhet, som ej handlägges vid *allmän domstol, krigsrätt eller arbetsdomstolen*, beslutar biträde om utredning. Har biträde ej förordnats, beslutar rättshjälpsnämnden.

Den som medverkat vid utredning som avses i första stycket har rätt till ersättning enligt föreskrifter som Konungen meddelar. Ersättningen bestämmes av rättshjälpsnämnden.

26 §

Ersättning som avses i 9 § andra stycket 3 utgår enligt bestämmelser som Konungen meddelar.

Ersättning som avses i 9 § andra stycket 4 utgår enligt bestämmelser som Konungen meddelar.

Ersättning enligt första stycket bestämmes av den myndighet inför vilken inställelsen sker. Vid inställelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om äktenskaplig börd eller faderskapet till barn utom äktenskap bestämmes ersättningen av domstolen.

31 §

I fråga om part som åtnjuter allmän rättshjälp i mål eller ärende vid *domstol som anges i 9 § andra stycket 2* äger bestämmelse i lag om parts rättegångskostnad tillämpning i fråga om kostnaderna för rättshjälpen. Motpart eller annan som är ersättningsskyldig för sådana kostnader skall åläggas att utge ersättningen till statsverket.

I fråga om part som åtnjuter allmän rättshjälp i mål eller ärende vid *allmän domstol, krigsrätt eller arbetsdomstolen* äger bestämmelse i lag om parts rättegångskostnad tillämpning i fråga om kostnaderna för rättshjälpen. Motpart eller annan som är ersättningsskyldig för sådana kostnader skall åläggas att utge ersättningen till statsverket.

Vinner makar efter gemensam ansökan boskillnad, hemskillnad eller äktenskapsskillnad och har ena maken åtnjutit allmän rättshjälp, skall rätten om det ej med hänsyn till omständigheterna är obilligt, ålägga andra maken att betala statsverket hälften av kostnaderna för rättshjälpen.

Skall i annat fall beslut meddelas om fördelning av kostnader mellan parter, äger därom gällande bestämmelser motsvarande tillämpning i fråga om kostnaderna för allmän rättshjälp åt part. Därvid skall betalningsskyldighet åläggas mot statsverket för dessa kostnader i deras helhet eller till viss kvotdel utan angivande av bestämt belopp.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 §

Ersättning som motpart eller annan enligt 31 § betalat till statsverket för kostnader för allmän rättshjälp skall utges till den som erhållit rättshjälp i den mån ersättningen överstiger kostnaderna minskade med vad som erlagts i kostnadsbidrag.

Har allmän rättshjälp beviljats sökande i ärende angående verkställighet enligt utsökningslagen (1877: 31 s. 1), äger bestämmelserna i första stycket om ersättning motsvarande tillämpning i fråga om exekutionsavgift som i ärendet uttagits hos motparten.

37 §

I fråga om förmåner vid rättshjälp enligt 36 § äger 9 § andra stycket 2—4, 20 § första stycket samt 24 och 26 §§ motsvarande tillämpning.

I fråga om förmåner vid rättshjälp enligt 36 § äger 9 § andra stycket 2, 4 och 5, 20 § första stycket samt 24 och 26 §§ motsvarande tillämpning.

38 §

Bestämmelserna i rättegångsbalken om skyldighet för tilltalad eller annan att till statsverket återbetala kostnad som enligt rättens beslut utgått av allmänna medel äger motsvarande tillämpning i fråga om kostnad för rättshjälp enligt 36 §.

I fall som avses i 19 § andra stycket lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken gäller vad där är föreskrivet.

I fall som avses i 19 § andra stycket lagen (1946: 804) om införande av nya rättegångsbalken, 18 § lagen (1957: 668) om utlämning för brott, 14 § lagen (1959: 254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge, 7 och 13 §§ lagen (1964: 450) om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet samt 39 § lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom gäller vad där är föreskrivet.

Rättshjälp genom offentligt biträde

41 §

Offentligt biträde kan förordnas i mål eller ärende

1. hos utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden angående intagning enligt 8 eller 9 § eller utskrivning enligt 16 eller 19 § la-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

gen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall,

2. hos beslutsnämnd eller psykiatriska nämnden angående inskrivning i eller utskrivning från vårdhem eller specialsjukhus enligt lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda eller placering av särskolelev enligt 28 § samma lag,

3. hos förvaltningsdomstol angående tvångsintagning i allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare enligt 18 eller 55 § lagen (1954: 579) om nykterhetsvård eller kvarhållande enligt 45 § samma lag,

4. angående omhändertagande för samhällsvård enligt 29 § barnavårdslagen (1960: 97) eller utredning enligt 30 § samma lag eller angående sådan samhällsvårds slutliga upphörande enligt 42 § samma lag,

5. hos förvaltningsdomstol angående intagning i eller utskrivning från ungdomsvårdsskola enligt barnavårdslagen (1960: 97),

6. hos utlänningsnämnden enligt utlänningslagen (1954: 193),

7. angående förpassning eller utvisning enligt utlänningslagen (1954: 193),

8. angående avvisning enligt utlänningslagen (1954: 193), dock ej hos polismyndighet, såvida icke utlänningen enligt 35 § samma lag hållits i förvar längre än en vecka,

9. angående verkställighet enligt utlänningslagen (1954: 193), om underställning skett hos centrala utlänningsmyndigheten med stöd av 58 § andra stycket samma lag eller om utlänningen enligt 35 § samma lag hållits i förvar längre än en vecka,

10. angående uppehållstillstånd, om utlänningsnämndens yttrande på grund av 12 § första stycket utlänningslagen (1954: 193) skall inhämtas,

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11. angående föreskrifter som meddelas enligt 9 eller 34 § utlänningslagen (1954: 193),

12. angående hemsändande av utlännning med stöd av 71 § första stycket utlänningslagen (1954: 193),

13. angående förverkande av villkorligt medgiven frihet enligt 26 kap. brottsbalken,

14. angående återintagning i anstalt enligt 29 eller 30 kap. brottsbalken,

15. angående verkställighet utomlands av frihetsberövande påföljd enligt lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m. eller lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom,

16. angående utlämning enligt lagen (1970: 375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling,

17. angående kastrering enligt lagen (1944: 133) om kastrering eller sterilisering enligt lagen (1941: 282) om sterilisering, om giltigt samtycke till åtgärden ej lämnats.

42 §

Offentligt biträde skall utses för den som åtgärden avser, om det behövs för tillvaratagande av dennes rätt. Vid bedömningen av behovet skall särskilt beaktas om i väsentligt hänseende motstridiga sakuppgifter lämnats under utredningen eller betydelsefulla sakförhållanden i övrigt är oklara.

43 §

Offentligt biträde förordnas av rättshjälpsnämnd efter ansökan av den som åtgärden avser eller anmälan av den myndighet som handlägger målet eller ärendet.

Förordnande gäller även när

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

talän fullföljes eller meddelat beslut underställes annan myndighets prövning eller saken överlämnas till annan myndighets avgörande.

Ansökan eller anmälan upptages av den rättshjälpsnämnd inom vars verksamhetsområde den som åtgärden avser är bosatt eller, i fråga om den som ej är bosatt i landet, av den rättshjälpsnämnd som Konungen bestämmer.

Ansökan eller anmälan får upptagas av annan rättshjälpsnämnd än som följer av tredje stycket, om nämnden finner särskilda skäl föreligga.

44 §

Har den som åtgärden avser till offentligt biträde själv föreslagit någon som är lämplig, skall denne förordnas, om ej hans anlitande skulle medföra avsevärt ökade kostnader eller i övrigt särskilda skäl föranleder annat.

I fråga om offentligt biträde äger bestämmelserna i 21 § andra och tredje styckena, 22 § första och andra styckena samt 23 § motsvarande tillämpning.

Ersättning till offentligt biträde fastställs av rättshjälpsnämnden och utgår av allmänna medel.

45 §

I mål eller ärende som avses i 41 § får offentligt biträde föranstalta om sådan utredning som är skäligen påkallad för tillvaratagande av dens rätt som åtgärden avser och som ej kan erhållas genom myndighet som handlägger målet eller ärendet. Har offentligt biträde ej utsetts, får rättshjälpsnämnd som avses i 43 § på ansökan av den som åtgärden avser besluta om utredning.

Den som efter beslut av offentligt biträde eller rättshjälpsnämnd medverkat vid utredning har rätt till ersättning av allmänna medel

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

enligt bestämmelser som Konungen meddelar. Ersättningen fastställs av rättshjälpsnämnden.

50 §

Bestämmelserna i denna lag om angelägenhet, som skall prövas av förvaltningsmyndighet, gäller även sådant ärende vid allmän domstol, krigsrätt eller arbetsdomstolen, som avser domstolens förvaltande verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

2. Förslag till**Lag om ändring i giftermålsbalken**

Härigenom förordnas, att 15 kap. 31 § giftermålsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

15 kap.

31 §¹

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, å okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man, varom i 18 kap. föräldrabalken förmäles. I fråga om *arvode och* ersättning till god man, som här avses, skall gälla vad i 20 kap. 19 § föräldrabalken stadgas angående *gottgörelse* åt rättegångsbiträde.

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas, å okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man, varom i 18 kap. föräldrabalken förmäles. I fråga om ersättning till god man, som här avses, skall gälla vad i 20 kap. 19 § föräldrabalken stadgas angående *ersättning* åt rättegångsbiträde.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

¹ Senaste lydelse 1963: 151 (Jfr 1969: 256).

3. Förslag till

Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom förordnas, att 20 kap. 19 och 37 §§ föräldrabalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 kap.

19 §¹

Har ansökan gjorts, att någon skall förklaras omyndig på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten, förordne rätten biträde att bevaka hans rätt i målet, om han begär det eller om det eljest med hänsyn till omständigheterna finnes lämpligt. Begär den som på sådan grund försatts i omyndighet att förklaras åter myndig, må ock rättegångsbiträde förordnas, om det finnes erforderligt.

Den som förordnats till rättegångsbiträde åtnjute av allmänna medel efter rättens prövning skäligt arvode för det arbete han nallagt å målets förberedande och utförande samt för tidsspillan så ock ersättning för nödvändiga utgifter. Då målet avgöres, skall den, för vilken rättegångsbiträde förordnats, förpliktas att till statsverket återgälda vad biträdet tillerkänts i arvode och ersättning, såframt ej sådan skyldighet finnes böra åläggas motparten eller, där ansöknin-
gen gjorts av överförmyndaren, kostnaden prövas skola stanna å statsverket.

Vad i denna paragraf är stadgat skall ej äga tillämpning, om fri rättegång beviljats den, för vilken biträde må förordnas.

37 §²

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas å okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man, varom i 18 kap. förmäles. I fråga om arvode och ersättning till god man, som här avses, skall gälla vad i 20 kap. 19 § stadgas angående gottgörelse åt rättegångsbiträde.

Den som förordnats till rättegångsbiträde åtnjute av allmänna medel efter rättens prövning skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Ersättningen skall stanna på statsverket, såframt ej motparten till den, för vilken rättegångsbiträde förordnats, finnes böra åläggas att gottgöra statsverket kostnaden.

Vistas den, mot vilken talan enligt denna balk riktas å okänd ort, skall hans rätt i saken bevakas av god man, varom i 18 kap. förmäles. I fråga om ersättning till god man, som här avses, skall gälla vad i 20 kap. 19 § stadgas angående ersättning åt rättegångsbiträde.

¹ Senaste lydelse 1969: 673.

² Senaste lydelse 1969: 257.

Vad i rättsgångsbalken är stadgat om hämtning av part skall äga motsvarande tillämpning å den, som i annan egenskap än vittne eller sakkunnig skall höras i mål eller ärende som avses i denna balk.

Då fråga är om omyndighetsförklaring på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten, bör iakttagas att förordnande om skyldighet att inställa sig personligen ej gives beträffande den som avses med ansökningen, såframt det finnes att inställelsen skulle för honom kunna medföra men eller fara.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973. Har ansökan om fri rättsgång gjorts före ikraftträdandet, gäller fortfarande äldre bestämmelser.

4. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar

Härigenom förordnas, att 26 § lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 §¹

Handlingar som till *offentlig rättshjälpsanstalt* inkommit eller där upprättats angående rättshjälp åt enskilda, så ock handlingar i ärenden hos notarius publicus rörande sådant som blivit honom såsom hemligt anförtrött eller eljest ej bör bliva obehöriga kunnigt, må ej tidigare än sjuttio år efter handlingens datum utlämnas i vidare mån än handlingens ändamål kräver eller den, som i ärendet anlitat *anstalten* eller notarius publicus, därtill samtycker.

Handlingar som till *allmän advokatbyrå* inkommit eller där upprättats angående rättshjälp åt enskilda, så ock handlingar i ärenden hos notarius publicus rörande sådant som blivit honom såsom hemligt anförtrött eller eljest ej bör bliva obehöriga kunnigt, må ej tidigare än sjuttio år efter handlingens datum utlämnas i vidare mån än handlingens ändamål kräver eller den, som i ärendet anlitat *advokatbyrån* eller notarius publicus, därtill samtycker.

Beträffande handlingar i sådana ärenden angående rättshjälp åt enskilda, som handläggas hos annan myndighet än i första stycket sägs, äger Konungen förordna, att handlingarna ej må utlämnas i andra fall eller annan ordning än Konungen bestämmer förrän viss tid, högst sjuttio år, förflutit från deras datum.

Handlingar rörande någons ansökan om inträde i advokatsamfundet eller hans rätt att vara advokat eller rörande disciplinärt förfarande mot advokat må, i vad de angå hans ekonomiska ställning eller innefatta upplysningar, vilkas offentliggörande kan lända annan till men, icke utan samtycke av den handlingen sålunda angår utlämnas tidigare än sjuttio år efter handlingens datum.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973. I fråga om handling som inkommit till eller upprättats hos offentlig rättshjälpsanstalt före ikraftträdandet gäller fortfarande äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 1947: 629.

5. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1946: 817) om bevisupptagning vid utländsk domstol

Härigenom förordnas, att 2 § lagen (1946: 817) om bevisupptagning vid utländsk domstol skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Enskild part som begärt bevisupptagning eller som eljest enligt lag har att utgiva kostnaden därför åligge att inom tid som honom av rätten förelägges antingen till rätten avlämna skriftlig förbindelse av två vederhäftiga, inom riket bosatta svenska medborgare, vilka en för båda och båda för en borge såsom för egen skuld för den kostnad åtgärden kan medföra, eller ock erlägga det belopp vartill rätten finner kostnaden kunna skäligen beräknas. Försummas det och har bevisupptagningen begärts av part, vare frågan därom förfallen.

Vad nu sagts skall ej äga tillämpning, då kostnad för bevisupptagning skall utgivas av kronan såsom part eller på grund av parten tillkommande *förmån av fri rättegång* skall utgå av allmänna medel.

Vad nu sagts skall ej äga tillämpning, då kostnad för bevisupptagning skall utgivas av kronan såsom part eller på grund av parten tillkommande *rättshjälp enligt rättshjälpslagen (1972: 429)* skall utgå av allmänna medel.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973. Har ansökan om fri rättegång gjorts före ikraftträdandet, gäller 2 § i sin äldre lydelse.

6. Förslag till

Lag om ändring i utlänningslagen (1954: 193)

Härigenom förordnas i fråga om utlänningslagen (1954: 193),
dels att 31, 39, 41—43 och 49 §§ skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 42 a och 46 a §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 §¹

I ärende hos länsrätt angående utvisning skall, om utlänningsen begär det, muntlig förhandling hållas. Det åligger länsrätten att i god tid innan beslut om utvisning meddelas underrätta utlänningsen om hans rätt att påkalla sådan förhandling.

¹ Senaste lydelse 1971: 1186.

Nuvarande lydelse

Vid muntlig förhandling hos förvaltningsdomstol i ärende angående utvisning äga 41 § samt 42 § första, andra och fjärde styckena motsvarande tillämpning. Utöver vad som följer av 16 § förvaltningsprocesslagen (1971: 291) äger domstolen förordna att förhandlingen skall hållas inom stängda dörrar, då det påkallas av omständigheterna.

Föreslagen lydelse

Vid muntlig förhandling hos förvaltningsdomstol i ärende angående utvisning äga 41 §, 42 § första och andra styckena samt, såvitt avser allmänt ombud och tolk, 42 a § tredje och fjärde styckena motsvarande tillämpning. Utöver vad som följer av 16 § förvaltningsprocesslagen (1971: 291) äger domstolen förordna att förhandlingen skall hållas inom stängda dörrar, då det påkallas av omständigheterna.

39 §

Då enligt föreskrift i denna lag förhör skall hållas eller då Konungen, den centrala utlänningsmyndigheten, utlänningsnämnden eller länsstyrelse eljest finner anledning hålla förhör i ärende enligt denna lag, skall vad i 40—42 §§ sägs äga tillämpning.

Då enligt föreskrift i denna lag förhör skall hållas eller då Konungen, den centrala utlänningsmyndigheten, utlänningsnämnden eller länsstyrelse eljest finner anledning hålla förhör i ärende enligt denna lag, skall vad i 40—42 a §§ sägs äga tillämpning.

41 §²

Förhørsmyndighet äger, då det finnes erforderligt, uppdraga åt polismyndighet eller särskilt utsedd person att vid förhöret vara allmänt ombud.

Saknar utlännningen lämpligt biträde och finnes hans rätt icke kunna utan biträde tillvaratagas, skall förhørsmyndigheten förordna biträde åt honom vid förhöret. Är utlännningen ej på fri fot, skall även eljest, om han begär det, biträde förordnas av förhørsmyndigheten. Det åligger förhørsmyndigheten att före förhöret underätta utlännningen om hans rätt att erhålla biträde.

42 §²

Utlännningen så ock annan person, som skall höras, skola kallas till förhöret. Hålles utlännningen i förvar, skall förhørsmyndigheten förordna om hans inställande. Har kallelse delgivits minst fyra dagar före förhöret och utebliver den kallade utan anmält laga förfall, må förhørsmyndigheten förordna om hans hämtande; förordnande om hämtning av annan än utlännningen må dock icke meddelas med mindre synnerliga skäl äro därtill.

Vid förhöret skola de omständigheter som kunna inverka på ärendets

² Senaste lydelse 1971: 1186.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

avgörande noga utredas. Tillfälle skall beredas utlänningen att angiva sin ståndpunkt och uttala sig om åberopade omständigheter.

Vid förhör skola förhandlingarna vara offentliga, om utlänningen begär det och förhørsmyndigheten icke finner omständigheterna föranleda till annat.

Konungen meddelar bestämmelser om ersättning till allmänt ombud, biträde och tolk, om gottgörelse till annan för inställelse vid förhör samt om åläggande för utlänningen att återgälda av allmänna medel utgiven biträdesersättning.

42 a §

Hålles förhör med utlänningen får denne tillerkännas ersättning av allmänna medel för kostnad för resa och uppehälle, i den mån det med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden, den tid han vistats i riket samt omständigheterna i övrigt finnes skäligt. Förskott på ersättningen får beviljas.

Har annan än utlänningen på förhørsmyndighetens kallelse inställt sig för att höras, har han rätt till ersättning av allmänna medel för kostnad för sin inställelse. På ersättning för kostnad för resa och uppehälle får förskott beviljas.

Allmänt ombud eller tolk äger av allmänna medel erhålla arvode samt gottgörelse för kostnad och tidsspillan, om ej uppdraget fullgjorts i tjänsten.

Fråga om ersättning eller förskott prövas av förhørsmyndigheten. På utlänningsnämndens vägnar får beslut om förskott fattas av ordföranden. Närmare bestämmelser om ersättning och förskott meddelas av Konungen.

43 §³

Finnes i ärende enligt denna lag att utredning vid domstol erfordras rörande omständighet av betydelse för ärendets avgörande, äger Konungen förordna, att förhör härom skall hållas vid allmän underrätt.

³ Senaste lydelse 1971: 1186.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Vid förhöret skall lämplig person, som den centrala utlänningsmyndigheten förordnar, vara tillstädes såsom allmänt ombud. Rätten skall kalla utlännningen till förhöret, om han är på fri fot, och eljest ombesörja att han inställes vid rätten. Hörsammar icke utlännning som är på fri fot kallelse att inställa sig, må rätten förordna att han skall hämtas.

Om utlännings rätt att åtnjuta biträde vid förhör skall vad i 41 § andra stycket stadgas äga motsvarande tillämpning; rätten skall före förhöret underrätta utlännningen om vad sålunda är stadgat rörande biträde.

Rätten äger, då det påkallas av omständigheterna, förordna att förhöret skall hållas inom stängda dörrar. Om ersättning till allmänt ombud, biträde och tolk, om gottgörelse till annan för inställelse vid förhör samt om åläggande för utlännningen att återgälda av allmänna medel utgiven biträdesersättning gäller vad Konungen bestämmer. I övrigt skall, med de begränsningar som angivas i 14 § förvaltningslagen (1971: 290), beträffande förhöret i tillämpliga delar gälla vad om rättegång i brottmål är stadgat; förhöret skall anses som bevisupptagning utom huvudförhandling.

Rätten äger, då det påkallas av omständigheterna, förordna att förhöret skall hållas inom stängda dörrar. Om ersättning till utlännningen och annan för inställelse till förhöret samt om ersättning till allmänt ombud och tolk äga bestämmelserna i 42 a § motsvarande tillämpning. I övrigt skall med de begränsningar som angivas i 14 § förvaltningslagen (1971: 290), beträffande förhöret i tillämpliga delar gälla vad om rättegång i brottmål är stadgat; förhöret skall anses som bevisupptagning utom huvudförhandling.

46 a §

Talan mot beslut om ersättning enligt 42 a § föres hos kammarrätten genom besvär. Talan mot kammarrättens beslut föres enligt bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen (1971: 291).

49 §⁴

Klagan över beslut i ärende enligt denna lag må endast föras i fall som angivas i 44, 46 och 59 §§.

Klagan över beslut i ärende enligt denna lag må endast föras i fall som angivas i 44, 46, 46 a och 59 §§.

Utan hinder av vad i första stycket sägs må klagan föras över beslut om avvisande av ombud eller biträde, beslut i jävsfråga samt beslut om förvarstagande i ärende om utvisning hos förvaltningsdomstol.

Klagan över beslut om avvisande av ombud eller biträde samt klagan över förvaltningsdomstols beslut i jävsfråga må föras särskilt inom

⁴ Senaste lydelse 1971: 1186.

en vecka efter det klaganden erhållit del av beslutet. Klagan över förvaltningsdomstols beslut om förvarstagande må likaledes föras särskilt och vare ej inskränkt till viss tid.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

I ärende som anhängiggjorts före denna lags ikraftträdande och beträffande talan mot beslut som meddelats dessförinnan, gäller fortfarande äldre bestämmelser.

7. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1957: 668) om utlämning för brott

Härigenom förordnas, att 18 § lagen (1957: 668) om utlämning för brott skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

Högsta domstolen prövar, huruvida utlämning kan lagligen beviljas enligt vad i 1—10 §§ sägs.

Om det finnes erforderligt, skall förhandling hållas. Förhandling må ej vägras, med mindre tidigare förhandling måste anses tillfyllest eller saken finnes uppenbar.

Oaktat ärendet anmälts hos högsta domstolen, skall fråga om tvångsmedel prövas av underrätt, om ej högsta domstolen förordnar annat. I övrigt gäller om ärendets handläggning vad om brottmål i allmänhet är stadgat. Ersättning åt offentlig försvarare, vittne eller annan som hörts i ärendet skall stanna å statsverket, om ej särskilda skäl äro, att den skall återgäldas av den som begäres utlämnad.

Oaktat ärendet anmälts hos högsta domstolen, skall fråga om tvångsmedel prövas av underrätt, om ej högsta domstolen förordnar annat. I övrigt gäller om ärendets handläggning vad om brottmål i allmänhet är stadgat. Ersättning åt offentlig försvarare, vittne eller annan som hörts i ärendet *samt kostnad för rättshjälp enligt 36 § rätts-hjälpslagen (1972: 429)* skall stanna å statsverket, om ej särskilda skäl äro, att den skall återgäldas av den som begäres utlämnad.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

8. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1958: 642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap¹

Härigenom förordnas, att 3 § lagen (1958: 642) angående blodundersökning m. m. i mål om äktenskaplig börd eller vid utredning av faderskapet till barn utom äktenskap skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Den som, efter anmodan av part eller enligt rättens förordnande, inställer sig för undersökning som avses i denna lag är, om han ej själv är part i målet, berättigad till ersättning och förskott efter enahanda grunder och i samma ordning som stadgas beträffande vittnes inställelse vid rätten.

Om parts kostnad gäller vad om rättegångskostnad är föreskrivet. *Angående ersättning av allmänna medel till part som åtnjuter fri rättegång är särskilt stadgat.*

Om parts kostnad gäller vad om rättegångskostnad är föreskrivet. *Att viss kostnad är att anse såsom rättshjälpskostnad för part som åtnjuter allmän rättshjälp följer av rättshjälpslagen (1972: 429).*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973. Har ansökan om fri rättegång gjorts före ikraftträdandet, gäller fortfarande äldre bestämmelser.

9. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1959: 254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge

Härigenom förordnas, att 14 § lagen (1959: 254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Ersättning åt offentlig försvarare, vittne eller annan som hörts i ärendet skall stanna å statsverket, om ej särskilda skäl äro, att den skall återgäldas av den som begäres utlämnad.

Ersättning åt offentlig försvarare, vittne eller annan som hörts i ärendet *och kostnad för rättshjälp enligt 36 § rättshjälpslagen (1972: 429)* skall stanna å statsverket, om ej särskilda skäl äro, att den skall återgäldas av den som begäres utlämnad.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

¹ Senaste lydelse av rubriken 1969: 619.

10. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.

Härigenom förordnas, att 26 § lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 §¹

Talan mot kriminalvårdsstyrelsens beslut enligt denna lag föres hos kammarrätten genom besvär.

Om ej annorlunda förordnas, skola kriminalvårdsstyrelsens och kammarrätts beslut omedelbart lända till efterrättelse.

Är den dömda här i riket omhändertagen för verkställighet av dom, som avses i kriminalvårdsstyrelsens eller kammarrätts beslut, skall i fråga om förberedande och utförande av hans talan mot beslutet vad i rättegångsbalken är stadgat om offentlig försvarare äga motsvarande tillämpning; arvode och ersättning till försvararen skola dock alltid gäldas av statsverket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973. Äldre bestämmelser gäller fortfarande när offentlig försvarare förordnats före ikraftträdandet.

11. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1964: 450) om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet

Härigenom förordnas, att 7 och 13 §§ lagen (1964: 450) om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet skall ha nedan angivna lydelse.

Närvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Beträffande laga domstol i mål om intagning i arbetsanstalt skall vad i rättegångsbalken är stadgat angående den ort, där brottet förövades, gälla den ort, där den asociala livsföringen ägt rum.

Väckt talan om att någon skall intagas i arbetsanstalt är förfallen, om stämning ej delgivits honom inom ett år.

¹ Senaste lydelse 1971: 573.

Nuvarande lydelse

Rättegångskostnad, som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken, skall stanna å statsverket.

Föreslagen lydelse

Rättegångskostnad, som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken, *och kostnad för rätts hjälp enligt 36 § rätts hjälpslagen (1972: 429)* skall stanna å statsverket.

13 §¹

Talan enligt 12 § väcktes vid allmän underrätt, inom vars område den övervakningsnämnd som handhar övervakningen är verksam. Vad i rättegångsbalken är föreskrivet beträffande mål om allmänt åtal skall, i den mån ej annat följer av denna lag, i tillämpliga delar gälla, då vid domstol föres sådan talan.

Nämnd skall deltaga vid underrätts avgörande av fråga om förverkande av villkorligt anstånd. Vid avgörande av fråga, som avses i 12 § andra stycket, är rätten domför med en lagfaren domare.

Underrätt skall lämna den mot vilken talan föres tillfälle att yttra sig. Begär han att bli muntligen hörd, skall tillfälle därtill beredas honom. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

Rättegångskostnad, som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken, skall stanna å statsverket.

Rättegångskostnad, som avses i 31 kap. 1 § rättegångsbalken, *och kostnad för rätts hjälp enligt 36 § rätts hjälpslagen (1972: 429)* skall stanna å statsverket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

12. Förslag till**Lag om ändring i lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall**

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1966: 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall,

dels att 15, 26 och 34 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 32 §, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*15 §²

Om särskilda skäl föreligga, får överläkaren taga del av innehållet i brev eller annan handling som ankommer till patient eller som patient önskar avsända. Kan vidarebefordrande av handling som ankommer till patient medföra fara för ordningen eller säkerheten på sjukhuset eller vara olämpligt med hänsyn till syftet med vården eller kan handling som patient önskar avsända föranleda betydande olägenhet för

¹ Senaste lydelse 1969: 263.

² Senaste lydelse 1969: 212.

Nuvarande lydelse

honom eller annan person, får överläkaren besluta att handlingen skall kvarhållas.

Handling som är ställd till utskrivningsnämnden, psykiatriska nämnden, socialstyrelsen, justiekanslern eller någon av riksdagens ombudsmän skall vidarebefordras utan granskning. Handling som är ställd till eller avsedd för annan myndighet och rör mål eller ärende, vari patienten själv äger föra talan, samt handling ställd till eller avsedd för advokat skall vidarebefordras. Beslutar överläkaren att kvarhålla brev till myndighet, skall beslutet underställas utskrivningsnämndens prövning.

Visar det sig att handling, som är ställd till annan än utskrivningsnämnden, psykiatriska nämnden, socialstyrelsen, justiekanslern eller någon av riksdagens ombudsmän, är avsedd för någon av dessa myndigheter, skall den vidarebefordras.

Föreslagen lydelse

Handling som är ställd till utskrivningsnämnden, psykiatriska nämnden, socialstyrelsen, justiekanslern eller någon av riksdagens ombudsmän skall vidarebefordras utan granskning. Handling som är ställd till eller avsedd för annan myndighet och rör mål eller ärende vari patienten själv äger föra talan, samt handling ställd till eller avsedd för advokat *eller offentligt biträde* skall vidarebefordras. Beslutar överläkaren att kvarhålla brev till myndighet, skall beslutet underställas utskrivningsnämndens prövning.

26 §³

Talan mot beslut, varigenom utskrivningsnämnd utlåtitt sig om ersättning som avses i 33 § tredje stycket, föres hos psykiatriska nämnden genom besvär.

Talan mot beslut, varigenom utskrivningsnämnd utlåtitt sig om ersättning som avses i 32 § *eller* 33 § tredje stycket, föres hos psykiatriska nämnden genom besvär.

32 §⁴

Patient eller annan som för talan hos utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden får tillerkännas ersättning av allmänna medel för kostnad för resa och uppehälle i samband med inställelse inför nämnden, i den mån det finnes skäligt. Nämnden får bevilja förskott på ersättningen. Närmare bestämmelser om ersättning och förskott meddelas av Konungen.

34 §³

Utskrivningsnämnden eller psykiatriska nämnden får avgöra ärende endast om nämndens samtliga ledamöter äro närvarande.

Utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden får avgöra ärende endast om nämndens samtliga ledamöter äro närvarande. *Beslut*

³ Senaste lydelse 1971: 638.

⁴ Förutvarande 32 § upphävd genom 1971: 638.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

rörande förskott på ersättning som avses i 32 § eller 33 § tredje stycket får dock på nämndens vägnar meddelas av ordföranden.

Bestämmelserna i 29 kap. rättegångsbalken om omröstning i överrätt äga motsvarande tillämpning på avgörande av utskrivningsnämnd eller psykiatriska nämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

13. Förslag till**Lag om ändring i lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda**

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda,

dels att 22, 47 och 49 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 20 §, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*20 §¹

Den som ärendet avser eller annan som för talan hos beslutsnämnd får tillerkännas ersättning av allmänna medel för kostnad för resa och uppehälle i samband med inställelse inför nämnden, i den mån det finnes skäligt. Nämnden får bevilja förskott på ersättningen. Närmare bestämmelser om ersättning och förskott meddelas av Konungen.

22 §²

Beslutsnämnd får avgöra ärende endast om ordföranden och minst två andra ledamöter är närvarande.

Beslutsnämnd får avgöra ärende endast om ordföranden och minst två andra ledamöter är närvarande. *Beslut rörande förskott på ersättning som avses i 20 § eller 21 § tredje stycket får dock på nämndens vägnar meddelas av ordföranden.*

Bestämmelserna i 29 kap. rättegångsbalken om omröstning i överrätt äger motsvarande tillämpning på avgörande av nämnden.

¹ Förutvarande 20 § upphävd genom 1971: 639.

² Senaste lydelse 1971: 639.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*47 §³

Talan mot beslut, varigenom beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda utlåtitt sig om ersättning som avses i 21 § tredje stycket, föres hos psykiatriska nämnden genom besvär.

Talan mot beslut, varigenom beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda utlåtitt sig om ersättning som avses i 20 § eller 21 § tredje stycket, föres hos psykiatriska nämnden genom besvär.

49 §³

När psykiatriska nämnden handlägger ärende, som rör särskolplikt eller i annat avseende elev i särskola, skall en av läkarna i nämnden ersättas med ledamot som har särskild erfarenhet av undervisning av psykiskt utvecklingsstörda.

Vid handläggning inför nämnden gäller i övrigt i tillämpliga delar 29, 31, 33 och 34 §§ lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.

Vid handläggning inför nämnden gäller i övrigt i tillämpliga delar 29 och 31—34 §§ lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

14. Förslag till**Lag om ändring i lagen (1969: 644) om vissa rättigheter för statslösa personer och politiska flyktingar**

Härigenom förordnas, att lagen (1969: 644) om vissa rättigheter för statslösa personer och politiska flyktingar skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Är i lag eller annan författning föreskrivet, att viss rättighet tillkommer utländsk medborgare under förutsättningar av ömsesidighet i lagstiftningen eller att Konungen får under förutsättning av ömsesidighet förordna att viss rättighet skall tillkomma utländsk medborgare, får Konungen förordna att sådan rättighet skall tillkomma också statslös person eller politisk flykting. Rättighet som tillkommer utländsk medborgare under förutsättning av ömsesidighet i lagstiftningen tillkommer dock utan Konungens förordnande statslös person och politisk flykting som vistats i riket oavbrutet under minst tre år.

Ifråga om annan rättighet än sådan som hänför sig till rättgång vid svensk domstol får förordnande enligt första stycket första punkten avse endast den som stadigvarande vistas i riket,

Förordnande enligt första stycket första punkten får avse endast den som stadigvarande vistas i riket, om ej särskilda skäl föranleder annat. *Vad som sagts nu gäller ej i fråga om allmän rätts-*

³ Senaste lydelse 1971: 639.

Nuvarande lydelse

om ej särskilda skäl föranleder annat.

Föreslagen lydelse

hjälp enligt rättshjälpslagen (1972: 429) och ej heller i fråga om annan rättighet, om den hänför sig till rättegång vid svensk domstol.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

15. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1970: 375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling,

dels att 7 § skall upphöra att gälla,

dels att 6 § skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*6 §¹

När ärende handlägges av polismyndighet eller länsstyrelse, skall förhör hållas med den som begäres utlämnad, om hans hörande ej saknar betydelse för utredningen. Underlåter den som begäres utlämnad att efter kallelse inställa sig till förhör, får han hämtas till förhöret.

Beslut om utlämning får icke meddelas utan att den som begäres utlämnad underrättats om det som tillförts ärendet genom annan än honom själv och fått tillfälle att yttra sig över det.

Har den som begäres utlämnad efter kallelse inställt sig till förhör inför länsstyrelsen, får ersättning av allmänna medel tillerkännas honom för kostnad för resa och uppehälle, i den mån det finnes skäligt. Länsstyrelsen får bevilja förskott på ersättningen. Närmare bestämmelser om ersättning och förskott meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973. Äldre bestämmelser gäller fortfarande när biträde förordnats före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1971: 646.

16. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 494) om exekutiv försäljning av fast egendom

Härigenom förordnas, att punkt 9 av övergångsbestämmelserna till lagen (1971: 494) om exekutiv försäljning av fast egendom skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

9. Bestämmelserna i 11 § nya lagen äger icke tillämpning i fråga om uttagande av böter, viten eller annan med brott förenad påföljd, som innefattar betalningsskyldighet, och icke heller vid indrivning av vad som i mål eller ärende vid domstol eller eljest i samband med rättegång utgått av allmänna medel och som enligt domstolens beslut skall återgäldas.

Föreslagen lydelse

9. Bestämmelserna i 11 § nya lagen äger icke tillämpning i fråga om uttagande av böter, viten eller annan med brott förenad påföljd, som innefattar betalningsskyldighet, och icke heller vid indrivning av vad som i mål eller ärende vid domstol eller eljest i samband med rättegång utgått av allmänna medel och som enligt domstolens beslut skall återgäldas *eller av sådan kostnad för allmän rättshjälp som part eller annan enligt 31 § rättshjälpslagen (1962: 429) ålagts att ersätta statsverket eller av vad som skall återbetalas enligt beslut som avses i 7 § lagen () om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

17. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971: 495) om ändring i utsokningslagen (1877: 31 s. 1)

Härigenom förordnas, att punkt 13 av övergångsbestämmelserna till lagen (1971: 496) om ändring i utsokningslagen (1877: 31 s. 1) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

13. Bestämmelserna i 88 c § äger icke tillämpning i fråga om uttagande av böter, viten eller annan med brott förenad påföljd, som in-

Föreslagen lydelse

13. Bestämmelserna i 88 c § äger icke tillämpning i fråga om uttagande av böter, viten eller annan med brott förenad påföljd, som in-

Nuvarande lydelse

nefattar betalningsskyldighet, och icke heller vid indrivning av vad som i mål eller ärende vid domstol eller eljest i samband med rättegång utgått av allmänna medel och som enligt domstolens beslut skall återgäldas.

Föreslagen lydelse

nefattar betalningsskyldighet, och icke heller vid indrivning av vad som i mål eller ärende vid domstol eller eljest i samband med rättegång utgått av allmänna medel och som enligt domstolens beslut skall återgäldas *eller av sådan kostnad för allmän rättshjälp som part eller annan enligt 31 § rättshjälpslagen (1972: 429) ålagts att ersätta statsverket eller av vad som skall återbetalas enligt beslut som avses i 7 § lagen () om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

18. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m.

Härigenom förordnas, att punkt 5 av övergångsbestämmelserna till lagen (1971: 500) om exekutiv försäljning av luftfartyg m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

5. Bestämmelserna i 3 § nya lagen äger icke tillämpning i fråga om uttagande av böter, viten eller annan med brott förenad påföljd, som innefattar betalningsskyldighet, och icke heller vid indrivning av vad som i mål eller ärende vid domstol eller eljest i samband med rättegång utgått av allmänna medel och som enligt domstolens beslut skall återgäldas.

Föreslagen lydelse

5. Bestämmelserna i 3 § nya lagen äger icke tillämpning i fråga om uttagande av böter, viten eller annan med brott förenad påföljd, som innefattar betalningsskyldighet, och icke heller vid indrivning av vad som i mål eller ärende vid domstol eller eljest i samband med rättegång utgått av allmänna medel och som enligt domstolens beslut skall återgäldas *eller av sådan kostnad för allmän rättshjälp som part eller annan enligt 31 § rättshjälpslagen (1972: 429) ålagts att ersätta statsverket eller av vad som skall återbetalas enligt beslut som avses i 7 § lagen () om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

19. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom

Härigenom förordnas, i fråga om lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom

dels att 27 § skall upphöra att gälla,

dels att 39 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

39 §

Av allmänna medel utgiven ersättning till offentlig försvarare i mål som avses i denna lag skall stanna på statsverket, om icke den dömde av särskilda skäl bör återgälda ersättningen.

Av allmänna medel utgiven ersättning till offentlig försvarare *samt kostnad för rättshjälp enligt 36 § rättshjälpslagen (1972: 429)* skall stanna på statsverket, om icke den dömde av särskilda skäl bör återgälda ersättningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973. Äldre bestämmelser gäller fortfarande när biträde förordnats före ikraftträdandet.

20. Förslag till

Lag om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.

Härigenom förordnas som följer.

Allmänt ekonomiskt bistånd

1 § Svensk medborgare, som råkat i nöd eller annan svårighet i utlandet, kan erhålla tillfälligt ekonomiskt bistånd av beskickning eller konsulat enligt de närmare föreskrifter som meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Svensk medborgare, som är bosatt i utlandet och som på grund av ålder, sjukdom eller annan omständighet är ur stånd att försörja sig, kan erhålla varaktigt ekonomiskt bistånd av utrikesdepartementets understödsnämnd enligt de närmare föreskrifter som meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

2 § Den som erhåller bistånd enligt 1 § skall återbetala det mottagna beloppet till statsverket. Lämnas bistånd enligt 1 § till barn under 18 år, är även barnets vårdnadshavare återbetalningsskyldig.

Lämnas bistånd enligt 1 § till sjöman eller annan som är eller varit anställd ombord på svenskt fartyg, för bestridande av kostnad, för vilken fartygets redare är ansvarig enligt författning eller avtal, är även redaren återbetalningsskyldig gentemot statsverket.

Återbetalningsskyldighet enligt första stycket får jämkas eller efterges, om särskilda skäl föreligger med hänsyn till den återbetalningsskyldiges ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

3 § Fråga om jämkning eller eftergift enligt 2 § prövas av utrikesdepartementets understödsnämnd på ansökan av den återbetalningsskyldige. När särskilda skäl föreligger, får nämnden även utan ansökan besluta om jämkning eller eftergift.

Ekonomiskt bistånd i brottmål m. m.

4 § Svensk medborgare, som är bosatt i Sverige och som anhållits, häktats eller eljest berövats friheten genom beslut av domstol eller annan myndighet i utlandet, är berättigad att av beskickning eller konsulat erhålla ekonomiskt bistånd i den utsträckning som behövs för att han skall beredas ett tillfredsställande rättsskydd.

Bistånd enligt första stycket utgår även till här bosatt svensk medborgare som, utan att vara berövad friheten, i annat land lagföres för brott eller är föremål för förfarande som avser hans avlägsnande från den främmande staten, omhändertagande för vård eller annat frihetsberövande, om påföljden eller åtgärden skulle för honom innebära ett allvarligt ingrepp.

Bistånd som avses i första eller andra stycket får omfatta kostnad för utredning och bevisning samt för ersättning till försvarare, rättegångsbiträde, ombud eller tolk, om kostnaden uppkommit under förundersökning, i rättegång eller i annat rättsligt förfarande. Föreligger särskilda skäl får biståndet avse även annan kostnad.

När särskilda skäl föreligger, kan bistånd som avses ovan i denna paragraf lämnas även till svensk medborgare som icke är bosatt i Sverige.

5 § Lämnas bistånd enligt 4 § för bestridande av kostnader i rättegång eller under förundersökning om brott och dömes den som erhållit bistånd för brottet, skall han till statsverket återbetala vad han mottagit. Återbetalningsskyldigheten får dock jämkas eller efterges, om skäl härtill föreligger med hänsyn till hans brottslighet eller personliga och ekonomiska förhållanden.

Frikännes den som erhållit bistånd enligt 4 § för brottet skall han till statsverket återbetala vad han mottagit endast i den mån särskilda skäl föreligger.

Nedlägges rättegång eller förundersökning om brott mot den som erhållit bistånd enligt 4 § utan att skuldfrågan avgjorts genom dom, skall den som erhållit bistånd, i den mån det med hänsyn till omständigheterna är skäligt, till statsverket återbetala vad han mottagit.

6 § Lämnas bistånd enligt 4 § för annat ändamål än för bestridande av kostnader i rättegång eller under förundersökning om brott, skall den som erhållit bistånd, i den mån det med hänsyn till omständigheterna är skäligt, till statsverket återbetala vad han mottagit.

7 § Chefen för utrikesdepartementets rättsavdelning beslutar om återbetalningsskyldighet enligt 5 eller 6 §.

Lagakraftäggande beslut om återbetalningsskyldighet får verkställas i den ordning som gäller för lagakraftäggande dom.

Gemensamma bestämmelser

8 § I den utsträckning Konungen bestämmer, kan bistånd enligt bestämmelserna i denna lag lämnas flykting eller statslös person som är bosatt i Sverige.

9 § Bistånd enligt denna lag skall icke utgå, i den mån sådant bistånd kan erhållas från annan stat enligt författning som gäller i den staten eller enligt internationell överenskommelse.

10 § Talan mot beslut i ärende som avses i denna lag föres hos kammarrätten genom besvär.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1973.

Motionsyrkandena

De i betänkandet behandlade motionerna upptar följande yrkanden.

Motionen 1972: 1906

I motionen 1972: 1906 av herr Hugosson (s) hemställs att riksdagen vid behandlingen av förslaget till lag om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m. beslutar att bestämmelserna om vårdnadshavares återbetalningsskyldighet endast skall avse vårdnadshavare som är underhållsskyldig enligt bestämmelserna i föräldrabalken.

Motionen 1972: 1914

I motionen 1972: 1914 av herr Petersson i Röstånga m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen beslutar att frågan om förordnande av offentligt biträde skall prövas av den i det bakomliggande ärendet beslutande myndigheten där parten är berövad friheten eller kan komma att bli berövad friheten genom beslutet,

2. att riksdagen beslutar om ovillkorlig rätt att på begäran få offentligt biträde där parten är berövad friheten eller kan komma att bli berövad friheten genom beslutet, samt

3. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen i övrigt anförts (om information rörande rättshjälpslagstiftningens innehåll m. m.).

Motionen 1972: 1915

I motionen 1972: 1915 av herr Wiklund i Stockholm m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen för sin del beslutar sådan ändring i den föreslagna lagstiftningen att

a. offentligt biträde förordnas av den myndighet som handlägger ifrågavarande ärende, om parten är berövad friheten, och

b. att parten i det nyssnämnda fallet får ovillkorlig rätt att på begäran erhålla offentligt biträde, samt

2. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen i övrigt anförts (om information rörande rättshjälpslagstiftningens innehåll m. m.).

Motionen 1972: 1916

I motionen 1972: 1916 av herr Larsson i Luttra m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar

1. att möjligheten att erhålla rättshjälp genom offentligt biträde i de fall som anges i förslaget till 41 § rättshjälpslagen vidgas i enlighet med vad i motionen anförts, samt

2. att rättshjälpslagens regler skall omfatta även näringsidkare som ej är juridisk person.

Motionen 1972: 1917

I motionen 1972: 1917 av herr Lidgard m. fl. (m) hemställs att riksdagen beslutar att 21 § rättshjälpslagen även skall tillämpas vid förordnande av offentligt biträde.

Motionen 1973: 405

I motionen 1973: 405 av herr Hugosson m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att frågan om ersättning för tolkkostnader vid anlitande av allmänna advokatbyråer löses före den 1 juli 1973 då rättshjälpslagen träder i kraft.

Utskottet

Inledning

Genom propositionen läggs fram förslag till komplettering av den genomgripande reform av samhällets rättshjälp, som riksdagen antog 1972 och som träder i kraft den 1 juli 1973 (prop. 1972: 4, JuU 1972: 12, rskr 1972: 205). Den redan beslutade reformen innebär bl. a. att rättshjälp i princip skall kunna lämnas var och en i alla rättsliga angelägenheter där behov av bistånd föreligger, oberoende av om saken behandlas vid allmän domstol, förvaltningsdomstol, förvaltningsmyndighet eller av skiljemän. De nya reglerna, som i huvudsak upptagits i en ny rättshjälpslag och i rättegångsbalken, föreskriver rättshjälp i tre olika former: allmän rättshjälp, rättshjälp åt misstänkt i brottmål och rådgivning.

Enligt den nu föreslagna lagstiftningen skall rättshjälp också kunna utgå i form av rättshjälp genom offentligt biträde. Sådan rättshjälp skall kunna lämnas i vissa mål och ärenden på förvaltningsområdet, vilka angår den personliga rörelsefriheten eller integriteten, huvudsakligen inom mentalsjukvården, nykterhetsvården, barnavården och kriminalvården samt på utlänningslagstiftningens område.

Reglerna innebär att, om behov föreligger, offentligt biträde skall förordnas i ärenden om bl. a. intagning i eller utskrivning från sjukhus för sluten psykiatrisk vård. Detsamma skall gälla i ärenden om vård i vårdhem eller specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda samt när fråga är om placering av särskolelev i annat hem än det egna. Offentligt biträde skall också kunna förordnas bl. a. i ärende angående intagning eller återintagning i allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, i ärende angående omhändertagande av barn för samhällsvård eller samhällsvårds slutliga upphörande samt i ärende om förverkande av villkorligt medgiven frihet från fängelse eller återintagning i anstalt av den som dömts till ungdomsfängelse eller internering. På utlänningslagstiftningens område skall offentligt biträde kunna förordnas i ärenden angående utlännings avlägsnande ur landet i administrativ ordning.

Ersättningen till biträdet skall utgå av allmänna medel. Den som erhållit hjälp av offentligt biträde skall inte vara återbetalningsskyldig för ersättningen.

Enligt propositionen skall vidare utredningskostnad i förvaltningsärende kunna ersättas inom ramen för rättshjälpen. Ersättning för parts inställelse skall även kunna utgå vid handläggning inför vissa förvaltningsmyndigheter.

Slutligen innehåller propositionen vissa bestämmelser om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet.

Lagstiftningen, som främst innefattar ändringar i rättshjälpslagen, föreslås träda i kraft samtidigt med rättshjälpsreformen i övrigt.

Allmänna synpunkter

Den av 1972 års riksdag beslutade rättshjälpsreformen och den året dessförinnan genomförda förvaltningsrättsreformen innebär en förstärkning av den enskildes rättssäkerhet i förvaltningsärenden; en effektiv domstolsorganisation har skapats på förvaltningsområdet, förfarandet vid förvaltningsdomstolar och förvaltningsmyndigheter har fått en ingående reglering och den enskilde har givits en i princip obegränsad rätt till rättshjälp i alla rättsliga angelägenheter där behov av bistånd föreligger.

Ett viktigt inslag i den beslutade rättshjälpsreformen utgör de vidgade möjligheterna att få biträdeshjälp. Systemet med kostnadsbidrag gör emellertid att den enskilde i de flesta fall själv får bära en del av kostnaderna för rättshjälpen. Förordnande av biträde förutsätter också att den enskilde själv tar initiativet härtill.

De i förevarande proposition framlagda förslagen avser att tillgodose även de önskemål som, inte minst i riksdagen, under lång tid framförts om ett ytterligare samhällsansvar för den enskilde när det gäller biträdeshjälp vid vissa administrativa tvångsåtgärder som särskilt starkt begränsar den enskildes rörelsefrihet. Utskottet ser förslagen som ett värdefullt komplement till de ökade rättsskyddsgarantier som skapats genom de redan beslutade reformerna på förvaltningsområdet. Delade meningar kan självfallet råda rörande den lämpligaste avgränsningen av

tillämpningsområdet för de nya reglerna. För en viss återhållsamhet när det gäller att bestämma reformens räckvidd talar att erfarenhet praktiskt taget helt saknas för bedömning av behovet och värdet av biträde i förvaltningsärenden samt att biträdesbehovet på åtskilliga områden är tillgodosett i rimlig utsträckning genom den allmänna rättshjälpen enligt 1972 års beslut. Som departementschefen framhåller är det också av statsfinansiella skäl nödvändigt med en viss restriktivitet. Mot denna bakgrund har utskottet inte funnit anledning till erinran mot den bestämning till i huvudsak områdena för mentalvård, nykterhetsvård, barnavård och kriminalvård samt utlänningslagstiftning som Kungl. Maj:t funnit lämplig.

I det följande behandlar utskottet vissa frågor som tagits upp i motioner eller eljest tilldragit sig utskottets särskilda uppmärksamhet. I övrigt föranleder Kungl. Maj:ts förslag icke något uttalande från utskottets sida.

Förutsättningar för förordnande av offentligt biträde

Inom det i föregående avsnitt angivna tillämpningsområdet för förordnande av offentligt biträde skall enligt 42 § i förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen offentligt biträde utses för den enskilde om det behövs för tillvaratagande av hans rätt. Vid behovsprövningen skall enligt lagrummet särskilt beaktas om det i väsentligt hänseende lämnats motstridiga sakuppgifter under utredningen eller om betydelsefulla sakförhållanden i övrigt är oklara. Hänsyn skall inte tas till den enskildes ekonomiska förhållanden.

Önskemål om en utvidgning av möjligheterna till biträdesförordnande framförs i motionerna 1972: 1914, 1972: 1915 och 1972: 1916. I motionen 1972: 1914 yrkas att riksdagen beslutar om ovillkorlig rätt för part att på begäran få offentligt biträde när han är berövad friheten eller kan komma att bli berövad friheten genom beslut i ärendet. Hemställen i motionen 1972: 1915 innefattar yrkande att sådan rätt skall tillkomma part som är berövad friheten. I bägge motionerna åberopas rättssäkerhetsskäl till stöd för förslagen. I motionen 1972: 1914 görs också jämförelser med de regler i rättegångsbalken som innebär att offentlig försvarare skall förordnas för den som är anhållen eller häktad så snart denne begär det. Till dessa regler anknyter i viss mån också yrkandet i motionen 1972: 1916, som innebär att biträde i princip skall förordnas om enskild part begär det. Motionärerna hävdar att propositionens lagtext utarbetats utan tillräcklig hänsyn till den situation i vilken en person befinner sig när ett omhändertagande eller annat ingripande är aktuellt. Ofta är det enligt motionärerna fråga om personer som upplever sig vara illa behandlade av samhället. Många uppfattar

också den handläggande myndigheten som en motpart. Med hänsyn härtill och för att inte förvärpa situationen för den enskilde och minska förutsättningarna för ett samarbete vid den behandling som är ifrågasatt i ärendet är det enligt motionärerna psykologiskt mycket betydelsefullt att fästa stor vikt vid enskild parts önskemål om biträdes-hjälp. Endast i fall där ytterligare utredning är uppenbart onödig, exempelvis om den i ärendet aktuella frågan nyligen prövats i annat sammanhang eller inför ifrågavarande myndighet och biträde då varit förordnat bör det komma i fråga att avslå en begäran om offentligt biträde.

Inom det vidsträckta område där enligt de föreslagna reglerna offentligt biträde skall kunna förordnas ryms en mångfald ärenden av mycket skiftande natur. En mängd olika sakfrågor inom vitt skilda ämnesområden kan komma under bedömning. Ärendenas omfattning och svårighetsgrad kan också växla i hög grad. Det kan vara fråga om komplicerade ärenden med oklara sakförhållanden och motstridiga sakuppgifter, men fall där både rättsläget och sakförhållandena är uppenbara kan också förekomma. Variationer mellan olika ärenden kan framträda även på det sätt att fråga om förordnande av biträde kan uppkomma i olika stadier av förfarandet. Ibland kan också en grundläggande saklig bedömning nyligen ha gjorts av annan eller samma myndighet i ärende där den enskilde haft biträde.

Mot denna bakgrund är det enligt utskottets mening uppenbart att en ordning som innebär att offentligt biträde skall förordnas så snart det begärs inte kan komma i fråga. Biträdesfrågan måste i varje särskilt fall avgöras efter en objektiv bedömning av behovet i det föreliggande ärendet.

Även om den enskildes egen inställning sålunda inte kan tillmätas avgörande betydelse, bör dock enligt utskottets mening stor vikt fästas härvid. Som bl. a. framhålls i motionen 1972: 1916 är det i förekommande ärenden inte sällan fråga om personer som upplever sig vara illa behandlade av samhället. För att inte förstärka denna inställning, som inte sällan torde minska förutsättningarna för ett förtroendefullt samarbete vid en efterföljande vård eller behandling, kan det därför av psykologiska skäl ofta vara angeläget att tillgodose ett bestämt önskemål från den enskilde om biträdeshjälp. Den enskildes inställning kan dock enligt utskottets mening inte ses isolerad från de olika faktorer som bör påverka bedömningen av behovet av biträde. Sådana faktorer är som departementschefen närmare utvecklar — utöver dem som uttryckligen nämns i den föreslagna lagtexten — bl. a. att den enskilde är berövad friheten, den aktuella tvångsåtgärdens karaktär, eventuella språksvårigheter samt den enskildes fysiska och psykiska tillstånd, ålder och familjesituation.

Vad särskilt gäller betydelsen av att den enskilde är eller kan bli

berövad friheten — vilken fråga upptagits i motionerna 1972: 1914 och 1972: 1915 — vill utskottet understryka att även härvidlag förhållandena kan vara mycket skiftande. På t. ex. social- och kriminalvårdsområdena är ofta fråga om mycket korta omhändertaganden eller taganden i förvar, medan i t. ex. utskrivningsärenden eller vid prövning i högre instans den enskilde kan vara berövad friheten under hela förfarandet. Det bör också beaktas att frihetsberövande på de områden där offentligt biträde kan förordnas som regel inte innebär en sådan isolering och begränsning i rörelsefriheten som t. ex. vid anhållande eller häktning. Jämförelsen i motionerna med brottmålsprocessen och rättegångsbalkens bestämmelser om ovillkorlig rätt till offentlig försvarare, då sådana tvångsmedel tillgrips, är därför redan av detta skäl missvisande. Än mer haltar jämförelsen om man beaktar de grundläggande skillnaderna mellan förvaltnings- och brottmålsprocessen. I förvaltningsförfarandet har vederbörande myndighet ett direkt ansvar för utredningen och skyldighet att på ett särskilt sätt tillvarata den enskildes intressen. En ovillkorlig rätt till offentligt biträde så snart den enskilde är berövad friheten skulle därför många gånger medföra att offentligt biträde förordnades i fall där sådant biträde uppenbarligen är onödigt och över huvud taget, som departementschefen framhåller, föra alltför långt. För en viss återhållsamhet härvidlag kan också åberopas vad utskottet ovan anfört rörande avgränsningen av tillämpningsområdet för de nya reglerna. Här anförda invändningar gäller i särskilt hög grad förslaget i motionen 1972: 1915 om en ovillkorlig rätt till biträde då den enskilde kan komma att bli berövad friheten genom myndighetens beslut i ärendet. Med hänsyn till att tillämpningsområdet för förordnande av offentligt biträde huvudsakligen omfattar mål och ärenden där fråga är om tvångsåtgärder som starkt begränsar den enskildes rörelsefrihet innebär motionsförslaget i själva verket att i det helt övervägande antalet fall offentligt biträde skall förordnas så snart den enskilde begär det. En sådan ordning kan som framgår av det ovanstående utskottet inte tillstyrka.

På anförda skäl avstyrker utskottet här berörda yrkanden i motionerna 1972: 1914, 1972: 1915 och 1972: 1916.

Beslutande myndighet

Enligt propositionen skall offentligt biträde förordnas av rättshjälpsnämnd efter ansökan av den som åtgärden avser eller efter anmälan av den myndighet som handlägger det mål eller ärende vari frågan om biträdesförordnande uppkommit. I princip skall ansökan eller anmälan upptas av den rättshjälpsnämnd inom vars verksamhetsområde den som åtgärden avser är bosatt. Rättshjälpsnämnden skall också fastställa biträdets ersättning.

I motionerna 1972: 1914 och 1972: 1915 yrkas att den myndighet

som handlägger det ärende, vari frågan om biträdesförordnande uppkommit, i viss utsträckning skall ha behörighet att själv förordna biträde. De fall som åsyftas är de där parten är berövad friheten och — enligt motionen 1972: 1914 — kan komma att bli berövad friheten genom beslut i ärendet. Till stöd för yrkandena åberopas att det i dessa fall är särskilt angeläget att undvika onödig omgång och tidsutdräkt. Jämförelse görs också med brottmålsprocessen där offentlig försvarare utses av vederbörande domstol.

Den reella innebörden av förslaget i motionen 1972: 1915 är — på skäl motsvarande dem som anförts i föregående avsnitt — att den myndighet som handlägger det bakomvarande ärendet i det helt övervägande antalet fall också skall pröva frågan om behovet av offentligt biträde. En undantagslös sådan regel föreslogs av utredningen om rättshjälp i förvaltningsärenden, vars betänkande legat till grund för propositionen. En dylik ordning skulle emellertid som departementschefen framhåller innebära att frågan om offentligt biträde kom att prövas av en stor mängd förvaltningsmyndigheter och därför medföra risk för en skiftande och oenhetlig tillämpning och svårigheter att kontrollera kostnadsutvecklingen. Samma invändningar kan riktas mot motionsförslagen. Ett genomförande av dessa skulle också, framför allt i fråga om förslaget i motionen 1972: 1914, ha den konsckvensen att ett antal myndigheter i ärenden av samma slag ibland skulle vara behöriga att utse offentligt biträde men i andra fall sakna sådan behörighet. På dessa skäl avstyrker utskottet bifall till motionerna och ansluter sig till departementschefens förslag att offentligt biträde utan undantag skall förordnas av rättshjälpsnämnd. Genom en sådan ordning möjliggörs en enhetlig rättstillämpning och tillfredsställande kostnadskontroll. En icke oväsentlig fördel är också att valet av offentligt biträde bör kunna underlättas genom den ingående kännedom om den samlade tillgången på lämpliga biträden som rättshjälpsnämnderna kan förväntas förvärva genom att de också har att utse biträden vid allmän rättshjälp. Den olägenhet som ligger däri att underlaget för behovsprövningen inte finns omedelbart tillgängligt hos nämnden bör enligt utskottets mening kunna övervinnas genom praktiska rutiner. Regelmässigt bör ett kortfattat yttrande från den myndighet som handhar det bakomliggande ärendet vara till fyllest. I brådskande situationer torde information också kunna lämnas per telefon.

Behörighetskrav för offentligt biträde

I 21 § rättshjälpslagen föreskrivs att till biträde vid allmän rättshjälp skall förordnas advokat, biträdande jurist på advokatbyrå eller annan som är lämplig för uppdraget. Beträffande behörighet att motta förordnande som offentligt biträde föreslås i propositionen att annat krav än ett allmänt lämplighetskrav inte skall gälla.

I motionen 1972: 1917 framställs yrkande av innebörd att samma behörighetsregler bör gälla för offentligt biträde som för biträde vid allmän rättshjälp. Till stöd härför framhåller motionärerna bl. a. att förvaltningsrätten omfattar ett stort författningsmaterial och en rikhaltig praxis, som biträdet måste läsa in och ta ställning till. En jurist torde enligt motionärernas mening vara mest lämpad för sådana uppgifter.

Utskottet vill först konstatera att rättshjälpslagen inte uppställer något formellt krav på att biträde vid allmän rättshjälp skall ha avlagt juris kandidatexamen. Denna olikhet i förhållande till gällande bestämmelser i lagen om fri rättegång har motiverats bl. a. av att området för rättshjälp genom rättshjälpsreformen väsentligt utvidgas. Utskottet uttalade vid sitt ställningstagande i frågan föregående år att det kunde vara till fördel att också annan än jurist kan komma i fråga som biträde på speciella områden, förutsatt att han har sådan sakkunskap och erfarenhet att han är lämplig för uppdraget. Beträffande biträde i rättegång ansåg utskottet att juridisk utbildning regelmässigt borde krävas.

Motsvarande synpunkter kan enligt utskottets mening anläggas på spørgsmålet om behörighetskrav för offentligt biträde. Det bör dock beaktas att processuell erfarenhet inte är av samma betydelse vid uppdrag som offentligt biträde som då fråga är om biträdeshjälp vid allmän domstol. Av stor vikt är däremot att det offentliga biträdet har god kännedom om och erfarenhet av lagstiftningen på det område där en viss tvångsåtgärd ifrågasätts. Sådan kännedom och erfarenhet kan i många fall förvärfvas även av andra än jurister. Exempel härför utgör enligt departementschefen välutbildade och erfarna socialarbetare. Även utskottet finner det önskvärt att sådana, ofta inom sitt område mycket sakkunniga personer kan stå till de rättssökandes förfogande som offentliga biträden, särskilt som tillgången till lämpliga advokater eller biträdande jurister många gånger torde vara begränsad. En fördel är också enligt utskottets mening att partens egna önskemål kan beaktas inom en vidare ram. Samtidigt bör dock — i viss anslutning till motionärernas argumentering — framhållas vikten av att biträdet har erforderlig erfarenhet av rättsliga angelägenheter av den art rättshjälpen i det särskilda fallet avser.

Den i propositionen upptagna lagtexten med lämplighet för uppdraget som enda behörighetskrav för offentligt biträde svarar enligt utskottets mening väl mot här anförda synpunkter. Anledning saknas därför till någon jämkning i enlighet med motionärernas förslag. Utskottet avstyrker således bifall till motionen 1972: 1917.

Rättshjälp åt näringsidkare

Enligt den föregående år antagna rättshjälpsreformen gäller den begränsningen i tillämpningsområdet för allmän rättshjälp att sådan inte får lämnas näringsidkare i angelägenhet som har samband med hans näringsverksamhet om inte särskilda skäl föreligger.

I motionen 1972: 1916 yrkas att riksdagen beslutar att rättshjälpslagens regler skall omfatta även näringsidkare som ej är juridisk person. Till stöd för yrkandet åberopas i huvudsak samma skäl som föregående år anfördes i motioner i anledning av propositionen med förslag till rättshjälpslag m. m.

I sitt av riksdagen godkända betänkande över dessa motioner uttalade utskottet att rättsliga angelägenheter i näringsverksamhet är av annan karaktär än i privatlivet och dessutom varierar starkt med hänsyn till verksamhetens art och omfattning. Föreliggande rättsskyddsbehov borde därför i princip tillgodoses på annat sätt än genom allmän rättshjälp, t. ex. genom någon form av försäkring eller genom förmedling av någon intresseorganisation. Vidare borde enligt utskottet beaktas att biträdeskostnader i rättsliga angelägenheter ofta är en normal företeelse i affärslivet, jämförbar med andra driftskostnader som kan påverka rörelsens resultat. Å andra sidan framhöll utskottet, med instämmande i vad härom anförts i propositionen, att fall kan förekomma där rättshjälp bör kunna lämnas även i angelägenhet som har samband med näringsverksamhet. Så ansågs t. ex. kunna vara fallet beträffande vissa småföretagare, som praktiskt sett står löntagarna nära, eller när sambandet med de privata förhållandena är sådant att rättshjälp inte bör vägras. Den särregel som rättshjälpslagen innehåller om möjlighet för näringsidkare att få rättshjälp om särskilda skäl föreligger fann utskottet därför väl motiverad. Regeln borde göra det möjligt att undvika stötande konsekvenser av att rättsliga angelägenheter i näringsverksamhet i princip ställs utanför rättshjälpsens tillämpningsområde. Det sagda utslöt enligt utskottets mening dock inte att det kan finnas skäl att följa utvecklingen med uppmärksamhet och att ånyo överväga frågan sedan erfarenheter vunnits av det nya systemets tillämpning. I enlighet härmed avstyrkte utskottet motionerna.

Utskottet saknar anledning att frånga det ställningstagande till motionsspörsmålet som gjordes föregående år. Erfarenheter av rättshjälpslagstiftningens tillämpning får avvaktas. Först därefter kan det bli aktuellt att på nytt överväga frågan. På anförda skäl avstyrker utskottet bifall till det i detta avsnitt behandlade yrkandet i motionen 1972: 1916.

Kostnad för tolk vid rådgivning enligt rättshjälpslagen

Ersättning för kostnader för utomprocessuell tolkning ingår inte uttryckligen bland rättshjälpsförmånerna enligt 9 § rättshjälpslagen. Enligt 22 § rättshjälpslagen har biträde vid allmän rättshjälp rätt till ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg, som uppdraget krävt. Motsvarande gäller enligt stadgande i rättegångsbalken för offentlig försvarare. Bestämmelsen i 22 § rättshjälpslagen föreslås bli tillämplig även för offentligt biträde. Kostnader för tolkning som uppkommer vid allmän rättshjälp och rättshjälp genom offentligt biträde synes kunna betraktas som ett utlägg, som varit nödvändigt för uppdragets fullgörande. Däremot föreligger inte möjlighet att på sådan grund få ersättning för kostnader för utomprocessuell tolkning vid rådgivning enligt rättshjälpslagen, då biträde icke förordnas.

Sistnämnda förhållande påtalas i motionen 1973: 405. Erfarenheter från rättshjälpsanstalterna visar enligt motionärerna att en stor del av utlänningarna är i behov av tolk vid sina kontakter med anstalterna. Med stöd av det anförda yrkas i motionen att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att frågan om ersättning för tolkkostnader vid anlitande av allmän advokatbyrå löses före rättshjälpslagens ikraftträdande den 1 juli 1973.

En av rättshjälpsreformens huvudprinciper är att ingen av ekonomiska skäl skall hindras från att tillvarata sina intressen i rättsligt händelse. För att denna princip skall kunna upprätthållas är det som motionärerna anför angeläget att frågan om ersättning för kostnader för tolkning som behövs vid rådgivning får en tillfredsställande lösning i samband med rättshjälpslagstiftningens ikraftträdande. Problemet har också uppmärksamrats inom Kungl. Maj:ts kansli. I en den 28 december 1972 dagtecknad lagrådsremiss angående ändring i rättegångsbalken m. m. förklarar sig departementschefen ha för avsikt att i samband med en proposition till årets vårriksdag med förslag till organisation av samhällets rättshjälp m. m. ta upp frågan hur man lämpligen skall komma till rätta med de här påtalade olägenheterna vid rådgivning åt den som inte behärskar svenska språket. Med hänsyn härtill saknas enligt utskottets mening skäl till någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen 1973: 405.

Information rörande rättshjälpslagstiftningen

I motionerna 1972: 1914 och 1972: 1915 uttalas att det är ett oavvisligt krav att varje medborgare skall kunna fullt ut hävda sina intressen i rättsliga angelägenheter. Motionärerna anser det därför utomordentligt betydelsefullt att informationen om rättshjälpslagstiftningens innehåll blir fullödlig och omfattande samt utformas i så lättillgänglig form

som möjligt. Motionärerna hemställer att riksdagen ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionerna anförts i informationsfrågan.

Utskottet vill här till erinra om att utskottet i anslutning till behandlingen av ett likartat motionsyrkande föregående år fann det mycket angeläget att verkningsfulla åtgärder vidtas för att informera allmänheten om den betydelsefulla reform som rättshjälpslagstiftningen innebär. Utskottet ansåg sig kunna utgå från att erforderlig information på skilda sätt kommer att spridas genom justitiedepartementets försorg. Enligt vad departementschefen uttalar i den nu framlagda propositionen kommer också särskilda åtgärder för information om rättshjälpen att vidtas. Utskottet kan i anslutning här till peka på att Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition, bilaga 4, punkten D 10, Domstolsväsendets organisationsnämnd, föreslår riksdagen att för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 6 754 000 kr., varav 500 000 kr. beräknas för information om samhällets rättshjälp. Enligt vad utskottet inhämtat har nämnden för samhällsinformation för samma ändamål ställt 200 000 kr. till förfogande. Informationsverksamheten planläggs för närvarande inom domstolsväsendets organisationsnämnd.

Med hänsyn till det anförda saknas skäl till någon riksdagens åtgärd i anledning av de nu behandlade yrkandena i motionerna 1972: 1914 och 1972: 1915.

Bistånd till svenska medborgare i utlandet

Bestämmelserna i den i propositionen föreslagna lagen om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m. ansluter sig i huvudsak till vad som redan gäller enligt en av Kungl. Maj:t utfärdad instruktion för utrikesrepresentationen och enligt allmänna föreskrifter som utfärdats av utrikesministern i anslutning till instruktionen. Enligt den föreslagna lagen skall bistånd kunna utgå i brottmål och vid administrativa frihetsberövanden samt som allmänt ekonomiskt bistånd åt den som råkat i nöd eller annan svårighet.

Såvitt gäller bestämmelserna om bistånd i brottmål är syftet med lagstiftningen att bringa dessa i överensstämmelse med principerna för rättshjälpsreformen. Det sagda gäller särskilt beträffande reglerna om återbetalningsskyldigheten för försvararkostnad, vilka nära anknyts till de föregående år reformerade bestämmelserna härom i rättegångsbalcken.

I fråga om s. k. allmänt ekonomiskt bistånd föreslås i propositionen att svensk medborgare som råkat i nöd eller i annan svårighet utomlands skall kunna erhålla tillfälligt ekonomiskt bistånd av beskickning eller konsulat. Beträffande den som erhållit sådant bistånd föreslås en lagstadgad återbetalningsskyldighet gentemot statsverket. I fall då allmänt ekonomiskt bistånd lämnats till barn under 18 år föreslås även

barnets vårdnadshavare vara återbetalningsskyldig. Vidare föreslås att återbetalningsskyldigheten skall kunna jämkas eller efterges, om särskilda skäl föreligger med hänsyn till den återbetalningsskyldiges ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

I motionen 1972: 1906 påpekas att återbetalningsskyldighet enligt den föreslagna lagen kan drabba en av domstol särskilt förordnad förmyndare, t. ex. en nära anhörig till barnet eller en i barnavårdsnämnd anställd socialassistent. Under hänvisning till att sådan förmyndare saknar underhållsskyldighet gentemot barnet yrkar motionären att riksdagen beslutar att bestämmelserna om återbetalningsskyldighet skall avse endast vårdnadshavare som är underhållsskyldig enligt föräldrabalken.

Utskottet vill i anledning av motionärens yrkande framhålla att bakom förslaget att ålägga vårdnadshavare ett särskilt ekonomiskt ansvar ligger bl. a. överväganden i anslutning till gällande regler om barns pass-innehav. I detta avseende gäller att pass för den som är under 18 år inte får utfärdas utan vårdnadshavarens medgivande om inte synnerliga skäl föreligger. Sådant pass kan också återkallas på begäran av barnets vårdnadshavare. Gällande bestämmelser ger således vårdnadshavare icke obetydliga möjligheter att hindra barn under 18 år från att inneha pass. Om barnet likväl beger sig utomlands och där uppbär bistånd bör, som departementschefen framhåller, i fall då vårdnadshavaren inte gjort sig skyldig till någon försummelse, den föreslagna regeln om eftergift av återbetalningsskyldighet kunna tillämpas. Utskottet anser i likhet med departementschefen att de skäl som talar för eftergift av återbetalningsskyldighet ibland kan vara särskilt starka i fråga om särskilt förordnad förmyndare. Mot denna bakgrund finner utskottet att den föreslagna skyldig till någon försummelse, den föreslagna regeln om eftergivet av återbetalningsskyldighet i de av motionärerna avsedda fallen. Någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen 1972: 1906 är därför inte påkallad.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

- A. att riksdagen beträffande förutsättningar för förordnande av offentligt biträde med avslag på motionerna 1972: 1914, 1972: 1915 och 1972: 1916 i denna del antager 42 § i det genom propositionen 1972: 132 framlagda förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen;
- B. att riksdagen beträffande beslutande myndighet i fråga om förordnande av offentligt biträde med avslag på motionerna 1972: 1914 och 1972: 1915 i denna del antager 43 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen;

- C. att riksdagen beträffande behörighetskrav för offentligt biträde med avslag på motionen 1972: 1917 antager 44 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen;
- D. att riksdagen antager det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen i den mån det inte antagits ovan;
- E. att riksdagen beträffande rättshjälp åt näringsidkare avslår motionen 1972: 1916 i denna del;
- F. att riksdagen beträffande kostnad för tolk vid rådgivning enligt rättshjälpslagen avslår motionen 1973: 405;
- G. att riksdagen beträffande information rörande rättshjälpslagstiftningen avslår motionerna 1972: 1914 och 1972: 1915 i denna del;
- H. att riksdagen beträffande vårdnadshavares återbetalningsskyldighet för bistånd i utlandet med avslag på motionen 1972: 1906 antager 2 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m.;
- I. att riksdagen antager det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m. m. i den mån det inte behandlats ovan;
- K. att riksdagen antager de genom propositionen framlagda lagförslagen i den mån de inte behandlats ovan.

Stockholm den 14 februari 1973

På justitiekammarens vägnar

ASTRID KRISTENSSON

Vid detta ärendes slutliga behandling har närvarit: fru Kristensson (m), fröken Berggren (s), herrar Dockered (c), Ernulf (fp), Jönsson i Malmö (s), Johansson i Växjö (c), Nygren (s), fru Hjelm-Wallén (s), herr Polstam (c), fru Bergander (s), herrar Schött (m), Henmark (fp), Alf Petersson i Malmö (s), Nilsson i Visby (s) och Lövenborg (vpk).

Reservationer

vid punkten A

1. av herrar Dockered (c), Ernulf (fp), Johansson i Växjö (c), Polstam (c) och Henmark (fp), som beträffande *förutsättningar för förordnande av offentligt biträde* anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 34 med "Inom det" och slutar på s. 35 med "1972: 1916" bort ha följande lydelse:

Vid bedömningen av under vilka förutsättningar offentligt biträde skall förordnas måste enligt utskottets mening till en början beaktas att inom tillämpningsområdet för den nya formen av rättshjälp faller ärenden i vilka ofta är fråga om mycket ingripande tvångsåtgärder. Behovet att tillgodose rättssäkerhetsintresset är i dessa ärenden så framträdande att de statsfinansiella synpunkterna inte bör tillmätas någon avgörande betydelse. Förtjänt av särskilt beaktande är i stället enligt utskottets mening den omständigheten att det i regel är fråga om tvångsåtgärder riktade mot personer som ofta befinner sig i socialt sett mycket ogynnsamma förhållanden; det gäller som framhålls i motionen 1972: 1916 inte sällan personer som upplever sig vara illa behandlade av samhället och som uppfattar den handläggande myndigheten som en motpart. För att inte förstärka denna inställning, som inte sällan torde minska förutsättningarna för ett förtroendefullt samarbete vid en efterföljande vård eller behandling, är det enligt utskottets mening av psykologiska skäl angeläget att ett önskemål från den enskilde om biträdeshjälp beaktas, om inte särskilda skäl talar däremot. Särskild tyngd måste vidare tillmätas den enskildes biträdesbegäran i de fall som avses i motionerna 1972: 1914 och 1972: 1915, nämligen då han är berövad friheten eller kan komma att bli berövad friheten genom beslut i ärendet. För att offentligt biträde i regel skall förordnas i de fall då den enskilde är berövad friheten under förfarandet talar enligt utskottets mening rättssäkerhetsskäl av samma art som ligger bakom rättegångsbalkens regler om ovillkorlig rätt till offentlig försvarare för den som är anhållen eller häktad.

I enlighet med det anförda anser utskottet att vid den behovsprövning som skall företas i varje särskilt fall den enskildes biträdesbegäran bör kunna avslås endast i de fall där offentligt biträde skulle vara uppenbart onödigt, exempelvis om en grundläggande saklig bedömning nyligen gjorts av annan eller samma myndighet i ärende där den enskilde haft biträde eller om både rättsläget och sakförhållandena i ärendet är helt klara.

Med hänsyn till det anförda kan utskottet inte godta den begränsning i möjligheterna att förordna offentligt biträde som följer av 42 § i det i propositionen upptagna förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen. Utskottet förordar att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om ett nytt förslag som tillgodoser vad utskottet ovan uttalat. Förslaget bör föreläggas riksdagen före rättshjälpslagens ikraftträdande.

dels att utskottets hemställan under punkten A bort ha följande lydelse:

- A. att riksdagen beträffande förutsättningar för förordnande av offentligt biträde i anledning av motionerna 1972: 1914, 1972: 1915 och 1972: 1916 i denna del hos Kungl. Maj:t hemställer om nytt förslag i enlighet med vad utskottet ovan uttalat;

vid punkten B

2. av herrar Ernulf (fp) och Henmark (fp), som beträffande *beslutande myndighet* anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 36 som börjar med "Den reella" och slutar med "per telefon" bort ha följande lydelse:

Utredningen om rättshjälp i förvaltningsärenden, vars betänkande legat till grund för propositionen, föreslog en regel av innebörd att den myndighet, som beslutar i mål eller ärende där fråga om offentligt biträde uppkommit, skall besluta också i biträdesfrågan. Mot en sådan ordning kan, som departementschefen framhåller, anföras att frågan kommer att prövas av en stor mängd förvaltningsmyndigheter, vilket kan medföra risk för oenhetlig tillämpning och svårigheter att kontrollera kostnadsutvecklingen. Invändningen har enligt utskottets mening sådan tyngd att huvudregeln bör vara att offentligt biträde skall utses av rättshjälpsnämnd, även om därmed följer vissa praktiska olägenheter av expeditionell och liknande natur. Som framhålls i motionerna 1972: 1914 och 1972: 1915 måste ett annat betraktelsesätt anläggas på ärenden i vilka den enskilde är berövad friheten. I dessa ärenden är det av stor vikt att den enskilde så snart som möjligt under förfarandet kommer i åtnjutande av biträde. Onödig omgång och tidsutdräkt måste på samma sätt som i fråga om förordnande av offentlig försvarare i brottmål undvikas. Om uppgiften att förordna offentligt biträde anförtros den myndighet som skall avgöra det bakomliggande ärendet, vinnas den fördelen att underlaget för bedömningen av biträdesfrågan finns omedelbart tillgängligt hos den prövande myndigheten. Ett beslut om förordnande av offentligt biträde behöver således inte fördröjas av skriftväxling mellan myndigheten och rättshjälpsnämnden. Det bör också beaktas att i vissa av de situationer som faller inom tillämpningsområdet för offentligt biträde vederbörande myndighet enligt nu gällande lagstiftning har att förordna biträde.

Med hänsyn till det anförda kan utskottet inte godta den undantagslösa regeln i propositionen att offentligt biträde skall utses av rättshjälpsnämnd. I enlighet härmed förordar utskottet att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om ett nytt förslag som tillgodoser vad utskottet ovan uttalat. Förslaget bör föreläggas riksdagen före rättshjälpslagens ikraftträdande.

dels att utskottets hemställan under B bort ha följande lydelse:

- B. att riksdagen beträffande beslutande myndighet i anledning av motionerna 1972: 1914 och 1972: 1915 i denna del hos Kungl. Maj:t hemställer om nytt förslag i enlighet med vad utskottet ovan uttalat;

vid punkten C

3. av fru Kristensson (m), herrar Ernulf (fp), Polstam (c), Schött (m) och Henmark (fp), som beträffande *behörighetskrav för offentligt biträde* anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 37 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "1972: 1917" bort ha följande lydelse:

Till biträde vid allmän rättshjälp skall som inledningsvis anförts förordnas advokat, biträdande jurist på advokatbyrå eller annan som är lämplig för uppdraget. Något formellt krav på att biträde vid allmän rättshjälp skall ha avlagt juris kandidatexamen uppställs sålunda inte. Denna olikhet i förhållande till gällande bestämmelser i lagen om fri rättegång har motiverats bl. a. av att området för rättshjälp genom rättshjälpsreformen väsentligt utvidgas. Utskottet uttalade vid sitt ställningstagande i behörighetsfrågan föregående år att det kunde vara till fördel att också annan än jurist kan komma i fråga som biträde på speciella områden, förutsatt att han har sådan sakkunskap och erfarenhet att han är lämplig för uppdraget. Beträffande biträde i rättegång ansåg utskottet att juridisk utbildning regelmässigt borde krävas.

Motsvarande synpunkter kan enligt utskottets mening anläggas på spørsmålet om behörighetskrav för offentligt biträde. Från rättssäkerhetssynpunkt är det av stor vikt att det offentliga biträdet har god kännedom om och erfarenhet av vår förvaltningsrättsliga lagstiftning och praxis. Mot denna bakgrund bör enligt utskottets mening som huvudregel gälla att den som förordnas till offentligt biträde — liksom den som förordnas till biträde vid allmän rättshjälp — skall ha avlagt juris kandidatexamen. Undantagsfallen då annan än jurist kan komma i fråga bör avse t. ex. inom det sociala vårdområdet verksamma, välutbildade personer med stor erfarenhet från ifrågavarande rättsområde. Det bör dock beaktas att personer ur denna kategori ofta inte kan komma i fråga därför att de är anställda vid den prövande myndigheten eller i tjänsten eller eljest tidigare kan ha haft befattning med det ifrågavarande ärendet. I anslutning till motionen 1972: 1917 vill utskottet slutligen framhålla vikten av att biträdet har erforderlig erfarenhet av rättsliga angelägenheter av den art rättshjälpen i det särskilda fallet avser.

I enlighet med det anförda bör — i överensstämmelse med yrkandet i motionen 1972: 1917 — den i propositionen föreslagna texten till 44 § förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen jämkas på det sätt att

samma behörighetskrav blir gällande för offentligt biträde som för biträde enligt 21 § första stycket första punkten rättshjälpslagen.

dels att utskottets hemställan under C bort ha följande lydelse:

C. att riksdagen beträffande behörighetskrav för offentligt biträde i anledning av propositionen och med bifall till motionen 1972: 1917 för sin del antager 44 § i förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen med den ändringen att lagrummet erhåller följande som Utskottets förslag betecknade lydelse.

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag

44 §

Har den som åtgärden avser till offentligt biträde själv föreslagit någon som är lämplig, skall denne förordnas, om ej hans anlitan- de skulle medföra avsevärt ökade kostnader eller i övrigt särskilda skäl föranleder annat.

Till offentligt biträde förordnas advokat, biträdande jurist på advokatbyrå eller annan som är lämplig för uppdraget. Har den som åtgärden avser till offentligt biträde själv föreslagit någon som är lämplig, skall denne förordnas, om ej hans anlitan- de skulle medföra avsevärt ökade kostnader eller i övrigt särskilda skäl föranleder annat.

I fråga om offentligt biträde äger bestämmelserna i 21 § andra och tredje styckena, 22 § första och andra styckena samt 23 § motsvarande tillämpning.

Ersättning till offentligt biträde fastställs av rättshjälpsnämnden och utgår av allmänna medel.

vid punkten E

4. av fru Kristensson (m), herrar Dockered (c), Ernulf (fp), Johansson i Växjö (c), Polstam (c), Schött (m) och Henmark (fp), som beträffande *rättshjälp åt näringsidkare* anser

dels att den del av utskottets betänkande på s. 38 som börjar med "I sitt" och slutar med "1972: 1916" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill till en början nämna, att den departementspromemoria som föregick propositionen 1972: 4 med förslag till rättshjälpslag upptog förslag om en sådan begränsning av rättshjälpen såvitt gäller näringsidkare att rättshjälp inte fick beviljas om det ej — med hänsyn till sökandens ekonomiska förhållanden eller sakens beskaffenhet — förelåg synnerliga skäl härför. Flertalet av de remissinstanser som uttalade sig i frågan ställde sig avvisande till den föreslagna begräns-

ningen under framhållande av bl. a. sådana synpunkter som anförs i motionen. Även om den föregående år antagna lagtexten innebär större möjlighet för näringsidkare att få rättshjälp än enligt det tidigare förslaget, har enligt utskottets mening den under remissbehandlingen framförda kritiken inte i tillräcklig grad beaktats.

Bedömningen bör i fråga om tillämpningsområdet för allmän rättshjälp ske med utgångspunkt från att rättshjälpen i första hand skall ge skydd vid oförutsedda händelser vilka berör den enskildes personliga och ekonomiska förhållanden. Samtidigt måste emellertid beaktas att gränsdragningen mellan anställningsförhållande och företagsamhet i egen regi ofta är svår att göra samt att såväl tolkningen av dessa båda begrepp som tillämpningen av undantagsbestämmelsen säkerligen skulle komma att många gånger förorsaka bryderi och osäkerhet. Från social synpunkt är det som motionärerna framhåller för övrigt inte mindre angeläget att en näringsidkare i små ekonomiska omständigheter bereds möjlighet att ta till vara sin rätt i fråga om sin näring än att han erhåller bistånd i fråga om sina rent privata angelägenheter; i båda fallen drabbas han och hans familj lika hårt av följderna av att han genom ekonomiskt trångmål förlorar sin rätt. Det bör också beaktas att rättegångskostnader för flertalet småföretagare är en i budgeten oförutsedd utgiftspost. Enligt utskottets mening kan det inte begäras att t. ex. hantverkare, lantbrukare och handlande alltid skall hålla en ekonomisk beredskap för att kunna betala eventuella rättegångskostnader. Även med en generös tolkning av den ifrågavarande undantagsbestämmelsen torde stora grupper av näringsidkare med beaktansvärt behov av rättshjälp bli ställda utanför reformen. Det kan inte förutsättas att detta behov i tillbörlig utsträckning kommer att kunna tillgodoses genom någon form av försäkring eller genom förmedling av någon intresseorganisation.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att en omarbetning bör göras av ifrågavarande lagrum innan lagstiftningen träder i kraft. Förslag som tillgodoser vad utskottet ovan uttalat bör av Kungl. Maj:t föreläggas riksdagen före rättshjälpslagens ikraftträdande.

dels att utskottets hemställan under E bort ha följande lydelse:

E. att riksdagen beträffande rättshjälp åt näringsidkare i anledning av motionen 1972: 1916 i denna del hos Kungl. Maj:t begär förslag i enlighet med vad utskottet ovan anför.

